

FALUDI GÁBOR

SZERZŐI JOG MINDENKINEK (SZERK.: LEGEZA DÉNES, SZTNH, 2017)

Örvendetes, hogy újabb szerzői jogi áttekintő művet üdvözölhetünk a piacon. A méltán, nemcsak ingyenes hozzáférhetősége miatt nagyra becsült *Proart* szerzői jogi kézikönyv¹, a nemrég frissített Szerzői Jog nagykommentár elektronikus változata², és a rendelkezésre álló egyetemi tankönyvek/jegyzetek³ mellett az SZTNH kiadta a *Szerzői jog mindenkinek*, olvasásra csábító című, jól kezelhető, optimális terjedelmű (kb. 360 A/5-ös oldal) művet.

A kötet több szerző közös, elismerést érdemlő teljesítménye. A szerzők az SZTNH munkatársai, ügyvédek, jogtanácsosok, egyetemi oktatók (Csósz Gergely, Gondol Daniella, Grad-Gyenge Anikó, Hepp Nóra, Horváth Katalin, Lábod Péter, Legeza Dénes, Lendvai Zsófia, Mezei Péter, Nagy Balázs, Takács Nóra Emese, Timár Adrienn, Zugh Kinga). Érthetően másképp szemlélik a szabályokat, a szabályok mögöttes indokait és a gyakorlatot is. Mégsem érezni egyenetlenséget az egyes fejezetek között. A szerzők módszerének, egyéni jegyeinek eltérését – értve ezen elsősorban az elméleti megközelítésre, fogalmazásra való törekvések közötti különbségeket – a szerkesztés képes jól elsimítani.

A kötet értékes jellemzője, hogy közérthető. Ez nem utolsósorban annak köszönhető, hogy nem terheli meg az olvasót a jogszabályi hivatkozásokkal. Külön érdeme, hogy igyekszik megtalálni a kényes egyensúlyt a szerzői jog megválaszolhatatlan, vagy nehezen megválaszolható elméleti kérdéseire való feleletet kereső, és a kellő előképzettség nélkül a művet kézbe vevő olvasó igényei között.

A munka a címének mindenben megfelel, műfajában remek anyag. Itt érdemes is megállni egy percre. A műfaj vegyes. Tankönyv, a kiadó SZTNH által szervezett és gondozott szerzői jogi képzéseken kitűnően használható. A fejezetenként elhelyezett intelligens ellenőrző kérdések, és a fontosabb fogalmak összefoglalásai igencsak alkalmassá teszik az oktatási célra.

A munka egyben mindenben kielégíti egy kézikönyvvel szemben támasztható követelményeket is. E körben a *Proart* kézikönyv versenytársa (itt most eltekintve attól, hogy a *Proart* kézikönyvhöz ingyenesen lehet hozzájutni), azonban utóbbi – a kiadó tevékenységi köréhez illeszkedően – a jogérvényesítésre összpontosít, és elkerüli a jogi szabályozás szintje feletti absztrakciót, az elméleti jelentőségű problémák felvetését, nem is beszélve azok kifejtéséről.

A Szerzői Jog mindenkinek bátor munka, nem tér ki még a szerzői jog gazdasági jelentőségének, és gazdaságtanának, és a versenyjogi vonatkozásoknak a magától értetődően „csillapított” tárgyalása elől sem. E bátorságot ugyanis hozzá kell igazítani a címből következő ismeretterjesztő jelleghez. Ez nem könnyű feladat. A recenzens számára jól követhető a választott módszer. A magasabb szintű problémakör jelzése (pl. a gazdaságtan), azon területek megjelölése, ahol a gazdaságtani megközelítés alátámasztja a szabályozást, vagy éppenséggel attól eltérő következtetésekre jut, majd egy kérdéskör kissé mélyebb elemzése (ez éppen a védelmi idő a kötetben). A mértéktartás jól érzékelhető, és nem ébreszt hiányt az olvasóban. Aki például a védelmi idő felemelése kérdésében mélyebbre akar ásni, az a kötetben felillantott Posner-tanokból elindulhat, és némi fáradtsággal, önálló, vagy témavezetett kutatással eljuthat az Eldred v. Ashcroft⁴ ügyig, és a védelmi idő felemelése és a közkincsbe

bocsátás viszonyáig, vagy akár az uniós szomszédos jogi védelmi idő felemelés problematikájához is. Innen már csak egy ugrás az alapkérdés: a szerzői jog, mint szabályozott monopólium léte megfelel-e a közjónak?

A szembetűnő arányosság jellemző a jogösszehasonlító, valamint a nemzetközi és az uniós szerzői jogot bemutató fejezetekre is. Az olvasóban felvetődik a gondolat: nem lenne-e célszerűbb a nemzetközi és uniós szerzői jogot a kötetben olyan helyen (a kötet elején, a szerzői jogi rendelkezések bemutatása előtt) elhelyezni, ahol megalapozhatják a későbbi fejezetekben elkerülhetetlenül feldolgozott uniós esetek, vagy aktusok bemutatását?

Ugyanez a mértéktartás már gondolatokat ébreszt az olvasóban a versenyjogi kapcsolatot is tárgyaló 13. fejezet kapcsán. A fejezet szerzőjének (Lendvai Zsófia) volt e legnehezebb dolga a szerzői kollektíván belül. A műfajhoz illő tömörséggel lehetetlen felvázolni a szerzői jog külső kapcsolatait/korlátjait az alkotmányos korlátoktól (információs szabadság) az azonos rangú magánjogokkal (pl. védjegyjog, dologi tulajdonjog) fennálló viszonyig. A szerző becsülettel, és jó didaktikai érzékkel áll helyt, és valós képet rajzol. Mindazonáltal a versenyjogi fejtegetésekhez fűzhető észrevétel. Noha a versenyjog szabályozási területei közt a kötet pontosan említi a versenykorlátozó megállapodások tilalmát is, a felhozott példák nem jelzik elég világosan, hogy a szóban forgó esetekben a szerzői jogi monopóliummal, mint gazdasági erőfölényes helyzettel való visszaélés, vagy éppen a hasznosítási engedély megadását tartalmazó szerződés versenykorlátozó jellege képezi-e a versenyjogi probléma magját. (A kritikai megjegyzés nem áll a Magill, vagy a Microsoft eset bemutatására). Így például kartellszerű jogsértésnek tűnik a leírásból a CISAC-ügy említése, holott több versenyszabály megsértését is állította – mint utóbb kiderült – alaptalanul a Bizottság. Mivel az ügyet a területiség elve címszó alatt tárgyalja a kötet, azt meg kellett volna említeni, hogy csak bizonyos, fogalmilag több területet érinthető felhasználások engedélyezésére adott képviselői megbízás (műholdas sugárzás, online felhasználás, és „overspill” kábeles továbbközvetítés) kizárólagosságát és területi jellegét kifogásolta a Bizottság egyébként mind kartell, mind erőfölénnyel visszaélési alapon. A jogsértést azonban e körben nem sikerült bizonyítani, a területi alapú képviselői jog eljárás alá vontak által feltárt objektív indokait nem tudta cáfolni. Az ügyet érdemben a közös jogkezelési fejezetben említett közös jogkezelési irányelv zárta le, megtartva – a több területet érintő online felhasználások engedélyezése kivételével – a közös jogkezelő szervezetek területi alapú, értelemszerűen nem kizárólagos képviselői jogát.

A recenzens egy gondolati ív erejéig – a műfaj szabadsága ezt talán megengedi – letér az ismertetés útjáról. Értelmetlen az a küzdelem, amit az uniós jogalkotó a szellemi tulajdonjogok területi jellege ellen folytat. A szellemi tulajdonjogok területisége az állami szuverenitás szelete, ha úgy tetszik, az oltalmak immans sajátossága, és e szuverenitásról addig nem fognak a tagállamok lemondani, amíg az Európai Unió nem lesz tiszta föderáció, amelyben a szövetségi ügyek körébe tartoznak a szellemi tulajdonjogok. Ez a jövőkép enyhén szólva sem látszik közelinek, és ennek nem a szerzői jog, vagy általában véve a szellemi tulajdonjog az okai.

A területiség helyett a területi vs. egységes piaci engedélyezés és jogérvényesítés kérdését lehet és kell a középpontba állítani,

A szerző az ELTE ÁJK egyetemi docense, ügyvéd.

és itt is lépésről lépésre haladva lehet csak a gazdasági hatásokat mérlegelni, és ahhoz igazodó szabályokat alkotni. Ez jól látható az alábbi példákából.

A fogyasztót előfizetői díj fejében megillető, online tartalomszolgáltatás igénybevételére vonatkozó „előfizetői”- felhasználási jog ideiglenes, az Európai Unión belüli külföldi tartózkodáshoz kötött hordozhatósága is csak korlátokkal ment át a tagállamok szűrőjén⁵. Ingyenes szolgáltatás esetén a hordozhatóság „joga” a fogyasztót nem illeti meg. Az érintett jogosultaktól függ, hogy a hordozhatósághoz hozzájárulnak-e. (A hordozhatóság esetén a „származási ország”, azaz a fogyasztó lakóhelyének a jogát kell alkalmazni a bárhol az EU területén történő felhasználásra.)

A jogalkotási egyeztetés folyamatában levő, ún. Broadcasting Regulation különböző javaslataiból jól látható, hogy a tagállamok – értelemszerűen a nagy tőkeerejű audiovizuális jogosultak álláspontját elfogadva – nem mondanak le arról, hogy megmaradjon a területi alapú finanszírozást is tükröző, árdifferenciálást lehetővé tevő területi engedélyezés. A sugárzott műsorokkal azonos tartalmú, azt kísérő kiegészítő online, területi korlát nélkül elérhető szolgáltatások – ez megjósolható – nem lesznek engedélyezhetőek a sugárzás eredeztetése helyén, azzal együtt, hogy ez volt a jogalkotói cél.⁶

A szellemi tulajdoni jogérvényesítési irányelv alkalmazásához fűzött jogalkotói Közlemény – nagyon helyesen – azt tartja kívánatosnak, ha az eltíltó tartalmú bírósági határozatok területi hatálya igazodjon a megsértett oltalmi jog területi hatályához. Azaz: uniós iparjogvédelmi oltalmi formák esetén uniós hatályú, szerzői és kapcsolódó jog határon átnyúló, tehát „online” megsértése esetén szintén uniós hatályú, de területi hatályú oltalmi jog, vagy területi hatályú jogsértő hasznosítás esetén csak az érintett területre hasson ki.⁷

Visszakanyarodva az ismertetés útjára, a munka kiemelendő, mind didaktikai, mind ismeretterjesztő szempontból jelentős újdonsága a felhasználás engedélyezésének és a díjigény érvényesítésének módjait, technikáit egy csokorba fűző fejezet. Az olvasó számára éles kontúrokkal megrajzolt, alaposan megszerkesztett kép rajzolódik ki az egyedi, a közös, a közkincsbe bocsátási célú, és az árva művekre vonatkozó vagyoni joggyakorlásról. Ezen belül különösen jól áttekinthető közös joggyakorlás eseteit leíró egység, és a kísérő, kristálytisztán logikus ábra. Az engedélyezési módok áttekintése ma sem egyszerű. nemsokára tovább bonyolódik a helyzet a kereskedelmi forgalomban nem elérhető művek közös (kiterjesztett) engedélyezésével.

Egy illő terjedelmű recenzió nem térhet ki minden fejezet méltatására, elemzésére. A szabad felhasználás (7.2.) érdemel kiemlést. Noha a szabad felhasználás a szerzői jog egyik legbonyolultabb részrendszere, a fejezet szerzőjének (Hepp Nóra) sikerült az ismeretterjesztő/oktatási célú lényeg megragadnia, és plasztikusan átadnia. A fejezetet illusztráló ábrák/képek jól erősítik, támasztják alá a mondanivalót.

A jogkimerülést a recenzius nem szívesen tekinti – a bevett szokásokkal, rendszertannal ellentétben – a szerzői jog korlátjának, csak úgy, mint a védelmi időt. E témakör is szerepel – valójában hagyományoknak megfelelően – a korlátokról szóló fejezetben. A korlátok esetében létező, „érvényes és hatályos, élő”

szerzői jog érvényesül szűkebben, vagy a korlát hatálya alá tartozó esetben egyáltalán nem. A védelmi idő azonban a szerzői jog időbeli hatályának a lejárta, valójában tehát az oltalom létezését szünteti meg. Érdemes lehet a korlátokról leválasztani.

A jogkimerülés pedig a szerzői jog bizonyos módon való gyakorlásával (terjesztési jog dologi műpéldányra) bekövetkező, a jogosulttól függő(!) megszűnését eredményezi a jogkimerüléssel érintett példányokra nézve. Ha idekapcsoljuk a jogkimerüléssel érintett vitákat (szoftver, jogszerűen feltöltött, korlátozás nélkül hozzáférhető tartalomra mutató hyperlink minősítése – Usedsoft, C-128/11, Svensson, C-466/12, Bestwater, C-348/13 ügyek), a jogkimerülés versenyjogi, és tulajdonjog gyakorlásával kapcsolatban fennálló összefüggéseit, akkor indokoltnak látszik a jogkimerülésnek a korlátoktól való szerkezeti elválasztása, és külön tárgyalása.

Kiemelkedően alapos, közérthető és egyben elméleti megközelítést is ad a mértékkel feldolgozott jogérvényesítési fejezet is (X., Grad-Gyenge Anikó). A szerzőnek nem volt könnyű dolga, e körben forr ugyanis leginkább a joggyakorlat. Ügyesen vágja el a szerző a fonalat az anyagi jogi igények uniós esetekkel jól illusztrált bemutatása végén. Ezzel megszűnhet például a fejezet átalakítása az új Pp. kapcsán beiktatott módosítások miatt.

A munka szórakoztató, egyben nagyszerűen magyarázó, a lehető legjobb értelemben vett, nem eltúlzott historizálása a szerkesztő és szerző, Legeza Dénes érdeme. Más munkából nem érthető meg ilyen pontosan például a nyilvános előadási jog hazai fejlődése, amely nélkül, azaz tudatlanul könnyű fennakadni az engedélyezési joga alá ma is tartozó tényállások megítélése során.

A kötet magas szinten szemléltet. A mondanivalót illusztráló, nagyszerű érzékkel megválasztott vizuális alkotások, szövegek erősítik, mélyítik a mondanivalót. Az ábrák pedig jól segítik elő a sajnos túl bonyolulttá vált szerzői jog összefüggéseinek a megértését. Meg kell említeni egy ábra (117. o.) hibáját is. A sugárzás, mint elsődleges, és a sugárzott műsor nyilvánosságához közvetítése, mint másodlagos felhasználás (mindkét eset a nyilvánosságához közvetítéshez tartozik) viszonya – köszönhetően az EUB ellentmondásos joggyakorlatának – igen bonyolulttá vált. Az ábra tévesen jelöli és értelmezi a közvetlen betáplálást (direkt betáplálás kifejezést használva). Itt az elsődleges nyilvánosságához közvetítés történik a műsorterjesztőhöz történő közvetlen betáplálással. Mivel az így betáplált műsorhordozó jelek a nyilvánosság körében közvetlenül nem foghatóak, noha ezzel a céllal történik a közvetítés, ezért az EUB téves döntése (SBS ügy, C-325/14) szerint e közvetítés nem minősül nyilvánosságához közvetítésnek akkor, ha csak a műsorterjesztő beavatkozása után válik a műsor érzékelhetővé a közönség számára. Ezért a magyarázó ábrán a közvetlen betáplálást a rádió televízió szervezethez kell kapcsolni.

Imponáló a kötet apparátusa. Az EUB, a hazai felsőbb bíróságok, az SZJSZT gyakorlata gazdagon, bőséggel épül be a kötetbe, és támasztja alá a mondanivalót.

A kötetnek jól elérhető helyet kell találni minden, szerzői joggal foglalkozó jogász könyvespolcán. A recenzius szívesen látná elektronikus úton hozzáférhető kiadványként is, amelynek akár egyes fejezeteit is külön tanulmányozhatná, vagy letölthetné az érdeklődő olvasó.

Jegyzetek

- 1 <http://www.szerzoijogikezikonyv.hu/#>
- 2 Szerkesztette: Gyertyánfy Péter, elérhető külön előfizethető modul részeként az elektronikus Wolters Kluwer Jogtárban, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/304/id/A08Y1625.KK/>
- 3 Pl. Faludi-Gyertyánfy – [Lontai] – [Vékás] G.: Szerzői jog és iparjogvédelem, Eötvös Kiadó, Budapest, 2016.
- 4 2003. január 15. No 01-618, www.findlaw.com
- 5 Ld. az ún. hordozhatósági rendeletet, COM (2015) 627

final, az elfogadott rendelet: 2017/1128 EU rendelet, 4. Cikk (4), (5), és 7. Cikk (1) bekezdés.

6 COM (2018)594 final, a legutóbbi hírek szerinti szövegverzió szerint csak a rádió-televízió szervezetek saját gyártású (finanszírozású) műsorszámainak a lehívásra hozzáférhetővé tétele lesz engedélyezhető a sugárzással együtt. Az összes többi sugárzott műsorszámba foglalt mű és teljesítmény engedélyezése el fog különülni, azaz megmarad területi alapon.

7 Közlemény, Com (2017) 708, a 2004/48/EU Irányelv egyes rendelkezéseinek alkalmazásához fűzött iránymutatás, amely az érintett előzetes döntések elemzése alapján ad útmutatást a jogharmonizáció teljesebbé tételére, elismerve, hogy szó nem lehet egységes alkalmazásról, mert ezt többek között az egyes államok magánjogi/kereskedelmi jogi, és polgári eljárásjogi rendelkezései, ha úgy tetszik saját jogi kultúrája kizárja (a Közlemény finomított megfogalmazást használ, de a lényeg ez).